

EDUSKUNNAN VASTAUS 173/2002 vp

Hallituksen esitys laiksi sairausvakuutuslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Asia

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksensä laiksi sairausvakuutuslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 147/2002 vp).

Valiokuntakäsittely

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta on antanut asiasta mietinnön (StVM 34/2002 vp).

Päätös

Eduskunta on hyväksynyt seuraavan lausuman:

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa pidennetyn isyysvapaan vaikutusta vanhempainvapaiden käyttöön ja jos uudistuksen tavoitteet käytön tasa-arvoistumisesta jäävät toteutumatta, ryhtyy toimenpiteisiin lainsäädännön korjaamiseksi. Eduskunta edellyttää lisäksi, että vanhempainvapaita koskevaa säännöstöä kehitetään edelleen niin, että perheiden omat tarpeet tulevat huomioiduksi nykyistä joustavammin.

Eduskunta on hyväksynyt seuraavat lait:

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/1963) 14 §:n 1 momentti ja sen edellä oleva väliotsikko, 21 §:n 1, 3 ja 4 momentti, 22 §:n 5 momentti, 23 §:n 2—4 momentti, 23 a § ja 30 §:n 3 momentin 2 a ja 2 b kohta sekä 5 ja 6 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 14 §:n 1 momentti ja 22 §:n 5 momentti laissa 1500/1995, 14 §:n edellä oleva väliotsikko ja 30 §:n 6 momentti laissa 1192/1990, 21 §:n 1 momentti ja 30 §:n 3 momentin 2 b kohta laissa 1324/1990, 21 §:n 3 momentti laissa 1501/1994, 21 §:n 4 momentti sekä 23 §:n 2 ja 4 momentti laissa 1210/1996, 23 §:n 3 momentti ja 30 §:n 3 momentin 2 a kohta laissa 892/2000, 23 a § laeissa 32/1985 ja 458/1986 sekä 30 §:n 5 momentti laissa 832/1996, sekä

lisätään 21 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 1324/1990, 1501/1994 ja 1210/1996, uusi 5 momentti, sekä 22 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 1500/1995 ja laissa 640/2001, uusi 5 momentti, jolloin muutettu 5 momentti siirtyy 6 momentiksi, seuraavasti:

Päiväraha, äitiys-, isyys- ja vanhempainraha sekä osittainen vanhempainraha, erityisäitiysraha sekä erityishoitoraha

14 §

Sairaudesta johtuvan työkyvyttömyyden aiheuttaman ansionmenetyksen korvaamiseksi suoritetaan päivärahaa sekä raskauden ja synnytyksen johdosta äitiysrahaa ja lapsen tai ottolapsen hoidon johdosta isyys- ja vanhempainrahaa sekä osittaista vanhempainrahaa, sikiön kehitykselle tai raskaudelle aiheutuvan vaaran johdosta erityisäitiysrahaa sekä sairaan lapsen hoitoon ja kuntoutukseen osallistumisen johdosta erityishoitoraha.

21 §

Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan sekä osittaiseen vanhempainrahaan on oikeus vakuutetulla, joka on asunut Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa tai 5 momentissa tarkoitetun lapsen hoitoon ottamista.

Oikeus saada isyys- ja vanhempainrahaa on lapsen isällä, joka osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Osittaiseen vanhempainrahaan lapsen isällä on kuitenkin oikeus 4 momentin mukaisesti osa-aikatyötä tehdessään. Tätä lakia sovelletaan lapsen isään, joka on avioliitossa lapsen äidin kanssa eikä asu välien rikoutumisen vuoksi hänestä erillään, sekä vakuutettuun, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää lapsen äidin kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa. Jos äiti ei osallistu lapsen hoitoon, isällä on lapsen hoidosta vastatessaan oikeus vanhempainrahaan, vaikka äiti ja isä eivät enää elä yhteisessä taloudessa.

Tämän pykälän 2, 3 ja 5 momentissa tarkoitettut vakuutetut voivat keskenään sopimallaan tavalla jakaa vanhempainrahaoikeuden siten, että heillä molemmilla on samanaikaisesti oikeus osittaiseen vanhempainrahaan. Osittaiseen vanhempainrahaan on oikeus, jos lapsen äiti ja isä ovat kumpikin sopineet työnantajansa kanssa

osa-aikatyöstä vanhempainrahakaudella siten, että kummankin työaika ja palkka on 40—60 prosenttia alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta ja kokoaikatyön palkasta. Sopimus osa-aikatyöstä on tehtävä vähintään kahden kuukauden jaksoksi kerrallaan. Yrittäjän oikeus osittaiseen vanhempainrahaan edellyttää, että omassa yrityksessä tehty työ vähenee 40—60 prosenttiin aiemmasta vähintään kahden kuukauden ajaksi. Osittaisen vanhempainrahan saamisen edellytyksenä on, että vanhemmat hoitavat lastaan itse.

Oikeus saada vanhempainrahaa ja osittaista vanhempainrahaa 4 momentin mukaisesti osa-aikatyötä tehtäessä on myös sellaisella vakuutetulla, joka on ottanut hoitoonsa seitsemää vuotta nuoremman lapsen tarkoituksenaan ottaa hänet ottolapsekseen edellyttäen, että vakuutettu osallistuu lapsen hoitoon eikä ole vanhempainrahakauden aikana ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Tätä oikeutta ei ole kuitenkaan sellaisella vakuutetulla, joka on ottanut ottolapsekseen vuotta vanhemman lapsen ja on avioliitossa tai avioliittoa solmimatta elää ottolapseksi otettavan lapsen vanhemman tai ottovanhemman kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa. Vanhempainrahaan tai osittaiseen vanhempainrahaan oikeutetulla isällä on vastaavasti oikeus isyysrahaan.

22 §

Lain 21 §:n 4 momentissa tarkoitetun osittaisen vanhempainrahan määrä on puolet 1 momentissa säädetystä määrästä.

Vakuutetulle, joka saa vanhuuseläkettä tai varhennettua vanhuuseläkettä, työttömyyseläkettä tai täyttä työkyvyttömyyseläkettä kansaneläkelain 22 §:n 1 momentin, työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen säännösten tai määräysten, liikennevakuutuslain (279/1959) tai tapaturmavakuutuslain (608/1948) perusteella, suoritetaan äitiys-, isyys- ja vanhempainraha 1 momentissa tarkoitetun vähimmäismäärän suuruisena.

23 §

Vanhempainrahaa suoritetaan äitiysrahakauden päättymisestä lukien lapsen äidille tai isälle, kunnes äitiysrahakauden alkamisesta on ensimmäinen suorituspäivä mukaan lukien kulunut 263 arkipäivää. Kun lapsia on syntynyt samalla kertaa useampia kuin yksi, vanhempainrahan suorittamisaikaa pidennetään 60 arkipäivällä kutakin yhtä useampaa lasta kohti. Pidennys voidaan suorittaa myös äitiys- tai vanhempainrahakauden aikana. Jos äitiysrahakausi on 1 momentin mukaisesti alkanut aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, vanhempainrahan suorittamisaikaa pidennetään niin monella arkipäivällä kuin äitiysrahakausi on alkanut 30 arkipäivää aikaisemmalta ajalta.

Edellä 21 §:n 3 momentissa tarkoitetulla vakuutetulla on oikeus yhteensä 18 arkipäivältä suoritettavaan isyysrahaan joko äitiys- tai vanhempainrahakaudella siten, että isyysrahaa voidaan suorittaa enintään neljältä yhdenjaksoiselta kaudelta. Mikäli isälle on suoritettu 21 §:n 3 momentissa tarkoitettua vanhempainrahaa tai 21 §:n 4 momentissa tarkoitettua osittaista vanhempainrahaa vähintään viimeiset vanhempainrahakauden 12 arkipäivää yhdenjaksoisesti, hänellä on lisäksi oikeus yhteen enintään 12 arkipäivältä suoritettavaan yhdenjaksoiseen isyysrahakauteen välittömästi vanhempainrahakauden päätyttyä. Asevelvollisena vakinaisessa palveluksessa, aseettomana, reserviläisenä tai nostoväkeen kuuluvana puolustusvoimien palveluksessa taikka siviilipalvelusmiehenä olevalle isälle suoritetaan samoin edellytyksin isyysrahaa loman tai isyysvapaan ajalta. Isyysraha on tällöin 22 §:n 1 momentissa tarkoitetun vähimmäispäivärahan suuruinen.

Ottolapsen hoidon johdosta suoritetaan vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa 21 §:n 5 momentissa tarkoitetulle vakuutetulle tai hänen puolisolleen jokaiselta arkipäivältä, jonka hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 234 arkipäivää, kuitenkin vähintään 180 arkipäivältä. Kun ottolapseksi on samanaikaisesti otettu yhtä useampi lapsi, vanhempainrahan suorittamisaikaa pidennetään 60 arkipäiväl-

lä kutakin yhtä useampaa lasta kohti. Pidennys voidaan suorittaa myös vanhempainrahakauden aikana. Edellä 21 §:n 5 momentissa tarkoitetulla vakuutetulla on oikeus yhteensä 18 arkipäivältä suoritettavaan isyysrahaan vanhempainrahakaudella siten, että isyysrahaa voidaan suorittaa enintään neljältä yhdenjaksoiselta kaudelta. Mikäli vakuutetulle on suoritettu 21 §:n 4 momentissa tarkoitettua osittaista vanhempainrahaa tai 21 §:n 5 momentissa tarkoitettua vanhempainrahaa vähintään viimeiset 12 arkipäivää yhdenjaksoisesti, hänellä on lisäksi oikeus enintään 12 arkipäivältä suoritettavaan isyysrahaan välittömästi vanhempainrahakauden päätyttyä.

23 a §

Jos lapsen äiti tulee äitiysrahan suorittamisaikana sairauden johdosta kykenemättömäksi hoitamaan lastaan siten, että hänen sairautensa jatkuu 19 §:n 1 momentissa säädetyn määräajan jälkeenkin, maksetaan isälle, joka hoitaa lasta ja vastaa lapsen huollosta eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä, 23 §:stä poiketen vanhempainrahaa. Vanhempainrahaa voidaan maksaa isälle äitiysrahakaudella enintään niin monelta arkipäivältä kuin äitiysrahaa on jäänyt äidille suorittamatta sellaisen sairauden vuoksi, jonka johdosta äiti on kykenemätön hoitamaan lastaan.

Jos lapsen äiti kuolee äitiys- ja vanhempainrahan suorittamisaikana, maksetaan isälle, joka hoitaa lasta ja vastaa lapsen huollosta, 23 §:stä poiketen vanhempainrahaa. Vanhempainrahaa maksetaan enintään niin monelta arkipäivältä kuin äitiys- ja vanhempainrahaa on jäänyt äidin kuoleman johdosta suorittamatta.

Jos isä on ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä, hänelle suoritettavan vanhempainrahan määrä on 2 momentissa tarkoitetulta ajalta vähimmäispäivärahan suuruinen. Jos lapsen isä 2 momentissa tarkoitetussa tilanteessa ei hoida lasta eikä vastaa lapsen huollosta, vanhempainraha suoritetaan muulle lapsen huollosta vastaavalle vakuutetulle, johon tällöin sovelletaan, mitä edellä säädetään lapsen isästä.

Edellä 1 ja 2 momentissa mainittua vanhempainrahaa ja päivärahaa ei makseta vakuutetulle samalta ajalta.

Mitä tässä pykälässä säädetään äidistä ja isästä, sovelletaan myös ottoäitiin ja ottoisään.

30 §

Tämän lain mukaisia etuuksia on haettava:

2 a) isyysrahaa viimeistään kahden kuukauden kuluessa vanhempainrahakauden päättymisestä;

2 b) vanhempainrahaa ja osittaista vanhempainrahaa viimeistään kuukautta ennen sitä päivää, josta alkaen sitä halutaan saada;

Jollei synnyttäjä ole käynyt lääkärin suorittamassa jälkitarkastuksessa aikaisintaan viisi ja viimeistään kaksitoista viikkoa synnytyksen jälkeen, oikeutta vanhempainrahaan tai osittaiseen vanhempainrahaan ei ole, ellei kansaneläkelaitos erityisistä syistä toisin päättä. Tarkemmat säännökset jälkitarkastuksesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Jollei myönnettyä päivärahaa tai äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa taikka osittaista vanhempainrahaa, erityisäitiysrahaa taikka erityishoitorahaa ole nostettu kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun se on ollut vakuutetun nostettavissa, taikka maksettavaksi myönnettyä korvausta sairauden tai raskauden tai synnytyksen aiheuttamista kustannuksista kuuden kuukauden kuluessa sen myöntämisestä, on oikeus etuuteen menetetty, jollei erityisestä syystä katsota kohtuulliseksi toisin päättää.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2003.

Lakia sovelletaan äitiys- ja vanhempainrahaan sekä osittaiseen vanhempainrahaan, jos oikeus äitiysrahaan alkaa lain tultua voimaan.

Lakia sovelletaan isyysrahaan, jos ensimmäinen kyseisestä lapsesta johtuva isyysrahakausi alkaa lain tultua voimaan.

Lakia sovelletaan kuitenkin lain 23 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettuun vanhempainrahakauden jälkeen välittömästi suoritettavaan isyysrahaan, jos vanhempainrahakausi päättyy lain tultua voimaan.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Laki

työsopimuslain 4 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä tammikuuta 2001 annetun työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 2 §:n otsikko
ja
lisätään 4 luvun 2 §:ään uusi 2 ja 3 momentti seuraavasti:

2 §

Työnteko äitiys- ja vanhempainrahakauden aikana

Työnantaja ja työntekijä voivat sopia osa-aikatyöstä ja sen ehdoista sairausvakuutuslain 23 §:n 2 momentissa säädetyn vanhempainrahakauden aikana. Työntekijän oikeudesta osittaiseen vanhempainrahaan säädetään sairausvakuutuslain 21 §:n 4 momentissa.

Osa-aikatyön keskeyttämisestä sekä ehtojen muuttamisesta on sovittava. Jos sopimukseen ei päästä, työntekijällä on oikeus perustellusta syystä keskeyttää osa-aikatyö sekä palata joko tämän luvun 1 §:ssä tarkoitetulle vanhempainvaapalle tai noudattamaan aikaisempaa työaikaansa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2003.

Laki

lasten päivähoidosta annetun lain 11 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä tammikuuta 1973 lasten päivähoidosta annetun lain (36/1973) 11 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 881/2002, seuraavasti:

11 a §

Sen lisäksi, mitä 11 §:ssä säädetään, kunnan on huolehdittava siitä, että lapsen vanhemmat tai muut huoltajat voivat saada lapselle kunnan järjestämän 1 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetun päivähoitopaikan sen ajan päätyttyä, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslaissa (364/1963) tarkoitettua äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa, taikka vanhempainrahakauden päätyttyä välittömästi pidetyn isyysrahakauden jälkeen, ja että lapsi voi olla päivähoidossa siihen saakka, kunnes hän siirtyy perusopetuslaissa tarkoitettuna oppivelvollisena perusopetukseen. Päivähoitoa on kuitenkin järjestettävä osa-aikaisesti, kun lapsi ennen pe-

rusopetuslaissa tarkoitettua oppivelvollisuusikää osallistuu perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen tai kun lapsi perusopetuslain 25 §:n 2 momentin mukaisesti aloittaa perusopetuksen vuotta saman pykälän 1 momentissa säädettyä aikaisemmin. Päivähoitoa on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä lapsen vanhempien tai muiden huoltajien toivomassa muodossa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2003.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä joulukuuta 1996 lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 4 §:n 5 momentti, 6 §:n 2 momentti ja 13 §:n 3 momentti seuraavasti:

4 §

Hoitoraha

Kotihoidon tuen hoitorahana maksetaan ajalta, jolta perheellä on oikeus saada sairausvakuutuslain (364/1963) mukaista erityisäitiys-, äitiys- tai vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa taikka isyysrahaa välittömästi vanhempainrahakauden päätyttyä pidettävältä isyysrahakaudelta, kuitenkin vain perheen hoitorahaan oikeuttavista lapsista kulloinkin maksettavien kotihoidon tuen hoitorahojen yhteismäärän ja sairausvakuutuslain 22 §:n 1 tai 5 momentin mukaisen edellä mainitun etuuden erotus. Jos perheellä ei ole oikeutta erityisäitiys-, äitiys- tai vanhempainrahaan tai osittaiseen vanhempainrahaan, maksetaan kotihoidon tuen hoitorahana sairausvakuutuslain mukaisen edellä tarkoitetun ajan päättymiseen saakka perheen hoitorahaan oikeuttavista lapsista maksettavien kotihoidon tuen hoitorahojen ja sairausvakuutuslain 22 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitetun vähimmäismäärän erotus.

6 §

Hoitolisän määräytyminen

Jos kotihoidon tuen hoitolisää maksetaan sairausvakuutuslain mukaisen erityisäitiys-, äitiys-

tai vanhempainrahakauden tai osittaisen vanhempainrahakauden taikka välittömästi vanhempainrahakauden päätyttyä pidettävän isyysrahakauden aikana, otetaan edellä mainitusta etuudesta tulona huomioon vain se osa, joka ylittää niiden kotihoidon tuen hoitorahojen yhteismäärän, joihin perhe kunakin aikana on oikeutettu.

13 §

Osittainen hoitoraha

Osittaista hoitorahaa ei makseta ajalta, jolta perheellä on oikeus saada äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa. Jos perheellä ei ole oikeutta äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaan taikka osittaiseen vanhempainrahaan, tukea ei kuitenkaan makseta ennen kuin sairausvakuutuslain mukainen edellä tarkoitettu aika on päättynyt. Tukea ei myöskään makseta erityisäitiysrahan maksamisajalta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2003.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Laki

vanhempainpäiväraha-ajalta suoritettavien vuosilomakustannusten korvaamisesta työnantajalle annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä maaliskuuta 1994 vanhempainpäiväraha-ajalta suoritettavien vuosilomakustannusten korvaamisesta työnantajille annetun lain (238/1994) 1 §, 2 §:n 3 momentti ja 3 § seuraavasti:

1 §

Jos työnantaja on velvollinen maksamaan työntekijälle vuosilomapalkkaa tai lomakorvausta siltä ajalta, jolta työntekijä olematta työssä on saanut erityisäitiys-, äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa, työnantajalla on oikeus saada korvausta sairausvakuutusjärjestelmästä siten kuin tässä laissa säädetään. Työnantajalla on oikeus korvaukseen edellä mainituilla edellytyksillä myös silloin, kun työntekijä on vanhempainvapaalla, mutta saa osittaista vanhempainrahaa tehden osa-aikatyötä toiselle työnantajalle. Tätä lakia sovelletaan myös virkasuhteeseen.

2 §

Korvaus on päivää kohden työntekijälle vuosiloman kertymisajalta maksetun erityisäitiys-, äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan suuruinen. Erityisäitiys-, äitiys-, isyys- tai vanhempainrahan määrän vaihdellessa 1 momentissa tarkoitettuna kalenterikuukauden aikana korvaus on keskimääräisen, edellä mainitun etuuden suuruinen. Korvausta ei makseta enempää kuin se mää-

rä, minkä työnantaja on ollut velvollinen maksamaan vuosilomapalkkana tai lomakorvauksena.

3 §

Korvausta on haettava Kansaneläkelaitokselta. Korvaus maksetaan jälkikäteen erityisäitiys-, äitiys-, isyys- ja vanhempainrahakauden päätyttyä. Korvausta suoritetaan myös niistä työntekijälle kertyneistä vuosilomapäivistä, jotka työntekijä on säästänyt vuosilomalain (272/1973) 4 a §:n mukaisesti pidettäväksi myöhemmin säästövapaana.

Korvausta haetaan kuuden kuukauden kuluessa vanhempainpäivärahakauden päättymisestä. Korvauksen hakemisessa, maksamisessa ja muutoksenhaussa menetellään siten kuin sairausvakuutuslaissa (364/1963) säädetään työnantajan oikeudesta saada korvausta maksamastaan palasta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2003.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 19 päivänä marraskuuta 2002